

حقوق کیفری اقتصادی

شامل:

- ↔ قاچاق کالا و ارز، پولشویی، احتکار، ربا و رباخواری
- ↔ اختلال در نظام اقتصادی کشور، شرکتهای مضاربه‌ای صوری
- ↔ رشاء و ارتشاء در امور تولیدی، قاچاق میراث فرهنگی و ثروت ملی
- ↔ شرکتهای هرمی، جرایم مالیاتی، جرایم مربوط به بورس اوراق بهادار و سایر جرایم اقتصادی

مؤلف:

دکتر محمد رضا ساکی

عضو هیأت علمی دانشگاه

انتشارات جنگل

سرشناسه	ساکی، محمدرضا، ۱۳۴۳-
عنوان و نام پدیدآور	: حقوق کیفری اقتصادی شامل قاچاق کالا، ارز، پولشویی، احتکار... /
مشخصات نشر	مؤلف: دکتر محمدرضا ساکی
مشخصات ظاهری	: تهران: جنگل، جاودانه، ۱۳۸۹.
شابک	: ۶۲۴ ص.
وضعیت فهرست‌نویسی	: ۹۷۸-۹۶۴-۹۸۱-۵۶۸-۸ :
موضوع	: فیبا
موضوع	: جرایم اقتصادی - - ایران.
موضوع	: جرائم بازرگانی - - ایران.
رده‌بندی کنگره	: حقوق جزا - - ایران.
رده‌بندی دیوبی	: ۱۳۸۹ ح ۲ س ۱ / KMH۴۲۸۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۴۵/۵۵۰۲۶۸
	: ۲۰۰۵۲۹۶

سازمان
جنگل

عنوان کتاب: حقوق کیفری اقتصادی

مؤلف: دکتر محمدرضا ساکی

ناشر: انتشارات جنگل، جاودانه

ناظر فنی: امین لشکری

نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۸۹

قطع و تیراژ: وزیری، ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۹۰۰۰۰ ریال با جلد نفیس

چاپ: شرکت زیتون چاپ بهاران

صحافی: جنگل

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۸۱-۵۶۸-۸

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۲۸۳۰، ۶۶۴۸۶۱۱۵-۹

email:// Info@junglepub.org ۰۳۱۱-۲۲۱۲۰۴۷-۲۲۳۹۸۰۹

«حق چاپ برای ناشر محفوظ است»

از زمانی که تدریس حقوق کیفری اقتصادی برای دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم شناسی را در دانشگاه بر عهده گرفتم، از طرف دانشجویان که عمدتاً از قضات گرامی و وکلای محترم دادگستری بوده‌اند، راجع به منبع درسی مطمئن و قابل اتکایی که بتواند نیاز محققین و پژوهشگران عزیز را تا حدودی مرتفع نماید، مورد مراجعه مکرر قرار می‌گرفتم و ایشان را به منابع محدود موجود رهنمون می‌کردم.

اما واقعیت این است که علیرغم زحماتی که نویسندگان محترم کشیده‌اند، کماکان منابع این رشته تخصصی محدود بوده و کافی بنظر نمی‌رسد، مخصوصاً اینکه دانشجویان معتقدند برخی هم خارج از موضوع بحث کرده یا اینکه مطالب آنها در سطح مقطع تحصیلی دوره کارشناسی ارشد نیست.

با توکل به خداوند متعال و استمداد از آن ذات بی‌همتا، آستین همت بالا زده و تحقیقات پراکنده سنوات قبلی خود را تنظیم نموده و در مدت حدود دو سال توانستم مجموعه‌ای از مطالب را که در کنار هم موضوعات مرتبط با حقوق کیفری اقتصادی را تشکیل می‌دهند، گردآوری نمایم و به جامعه حقوقی و دانشگاهی تقدیم نمایم.

هرچند مطالب این کتاب برای دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی نوشته شده است و مخاطب اصلی آنها می‌باشند، اما سعی شده که برای سایر علاقمندان هم مفید و قابل استفاده باشد.

بسیاری از موضوعات و مطالب این کتاب در دوره‌های آموزش ضمن خدمت قضات دادگستری استان‌ها تدریس شده و قضات گرامی با طرح سوالات و مباحث مفید و کاربردی در غنا بخشیدن به مباحث آن تاثیرگذار بوده‌اند که از همه آنها تشکر می‌کنم.

یکی از ویژگی‌های این تالیف این است که با توجه به ارتباط مطالب با موضوعات

اقتصادی، پولی و بانکی و موضوعاتی از این قبیل که خارج از حوزه تخصصی علم حقوق می‌باشند و درک مفاهیم آنها در ابتدا برای یک حقوقدان مشکل است، اطلاعات لازم و مفیدی از منابع تخصصی مربوط گردآوری و عمدتاً در پاورقی آورده شده‌اند که هم خواننده را از مراجعه به منابع تخصصی ذیربط بی‌نیاز سازند و هم اطلاعات مختصر و در حد نیاز برای فهم مطالب مورد بحث را ارائه نمایند، که در نوع خود دائرةالمعارف کوچکی از علوم یاد شده نیز محسوب می‌شود.

در تدوین مطالب کتاب سعی شده است که حتی‌الامکان مبانی فقهی موضوعات مورد بحث هم مورد توجه قرار گیرد که در حد توان و بضاعت مزجات نگارنده بایستی مورد ارزیابی قرار گیرند و کاستی‌های آن به حساب اینجانب گذاشته شود.

حقوق کیفری اقتصادی رشته نوظهوری است که در مورد آن منابع مطالعاتی چندانی وجود ندارد، در حالی که رشته مفید و گسترده‌ای است که حتی جا دارد به عنوان رشته‌ای مستقل (بین رشته‌ای) در مقاطع تحصیلی تکمیلی در نظر گرفته شود و دانشجویان عزیز به صورت تخصصی مباحث آن را پیگیری نمایند.

از مقدمات ضروری این امر و به منظور تحقق بخشی به این پیشنهاد، تحقیق جامع و تدوین مطالب مفید و مرتبط با این رشته حقوقی است که همت و تلاش همه جانبه صاحب نظران و حقوقدانان و سایر تخصص‌های مرتبط را می‌طلبد.

نوشته حاضر قدمی کوچک و مقدماتی در این جهت است که البته منحصر بفرد نیست و در ادامه زحماتی که سایرین متحمل شده‌اند، به ثمر نشسته است و امیدوارم که توفیق تکمیل آنرا پیدا کرده و به علاقمندان تقدیم نمایم.

اگر نقیصی در کتاب هست که پیشاپیش به آن اعتراف می‌کنم، با تذکر و راهنمایی اساتید معظم و متخصصین دلسوز و آگاه برطرف می‌شود که در انتظار ارشاد دایمانه ایشان هستم.

در اینجا و از بابت انجام تکلیف و اجرای دستور اسلامی: «من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق» بر خود لازم می‌دانم که از کلیه اساتید ارجمند و دانشمندان حقوقی کشور

عزیزم ایران که زحمات فراوانی برای اینجانب کشیده و تلمذ از ایشان و یا استفاده از نظرات و تالیفات ایشان مایه افتخار اینجانب است و هم اینک افتخار همکاری با برخی از ایشان در دانشگاه مزید بر علت نیز گشته است، سپاسگذاری کنم و توفیق، سلامت و سعادت همگی را از درگاه احدیت و خداوند متعال خواستارم.

برخی از مباحث پولی و بانکی با کمک و مساعدت برادر عزیز و گرمی‌ام جناب آقای غلامرضا ساکی از مدیران و مدرسان بانک ملی ایران تنظیم شده است که از لطف و یاری ایشان هم سپاسگذارم.

از انتشارات وزین و مطرح کشورمان «انتشارات جنگل جاودانه» و مدیریت محترم آن که چند سالی است در انتشار تالیفات حقوقی هم مانند سایر موضوعات موفقیت‌های چشمگیری داشته و خدمتگذار جامعه حقوقی ایران عزیز هستند و با صبر و حوصله زحمت چاپ و انتشار این مجموعه را تقبل نمودند، سپاسگذاری می‌کنم و برای ایشان و همکاران محترمشان - مخصوصاً کارمند ساعی و پرتلاشان آقای لشکری - از خداوند متعال توفیق خدمتگذاری هرچه بیشتر به ایران و ایرانی را دارم.

خدا را شکر می‌کنم که بار دیگر توفیق خدمتی دیگر را به این بنده حقیر اعطا نمود تا قدمی کوچک در راه اعتلای علمی کشور عزیزمان ایران بردارم. هرچه داریم از اوست و آخر کار هم مسیر و مقصدمان اوست. امید آنکه ذخیره آخرت‌مان قرار دهد و از سر تقصیراتمان درگذرد. «آمین یا رب العالمین»

محمد رضا ساکی

mrezasaki@yahoo.com

فهرست مطالب

۵.....	پیشگفتار.....
۲۱.....	مقدمه.....

بخش اول: قاچاق کالا و ارز..... ۳۳

۳۴.....	فصل اول: بررسی جرم قاچاق کالا و ارز از دیدگاه جرم‌شناسی.....
۳۴.....	گفتار اول: کلیات.....
۳۵.....	گفتار دوم: زمینه‌ها و علل ارتکاب جرم قاچاق کالا.....
۳۹.....	گفتار سوم: پیشگیری از جرم قاچاق.....
۴۰.....	فصل دوم: بررسی قاچاق کالا و ارز از دیدگاه سیاست جنایی.....
۴۰.....	گفتار اول: کلیات.....
۴۱.....	گفتار دوم: انواع سیاست جنایی.....
۴۱.....	بند اول: سیاست جنایی تقنینی.....
۴۲.....	بند دوم: سیاست جنایی قضائی.....
۴۲.....	بند سوم: سیاست جنایی اجرایی.....
۴۳.....	بند چهارم: سیاست جنایی مشارکتی.....
۴۴.....	فصل سوم: بررسی جرم قاچاق کالا و ارز از دیدگاه فقه جزایی اسلام.....
۴۵.....	فصل چهارم: بررسی جرم قاچاق کالا و ارز از دیدگاه جرم‌یابی.....
۴۵.....	گفتار اول: کلیات.....
۴۶.....	گفتار دوم: راه‌های مختلف ارتکاب جرم قاچاق.....
۴۸.....	گفتار سوم: اقسام کالا‌های قاچاق ورودی به استان‌های کشور.....
۴۹.....	گفتار چهارم: اقسام کالا‌های قاچاق خروجی از استان‌های کشور.....
۵۰.....	فصل پنجم: بررسی جرم قاچاق کالا و ارز از دیدگاه حقوق جزای بین‌الملل.....
۵۰.....	گفتار اول: کنوانسیون‌های بین‌المللی.....
۵۲.....	گفتار دوم: مراجع تخصصی بین‌المللی.....
۵۳.....	گفتار سوم: جرائم سازمان‌یافته فراملی (بین‌المللی).....
۵۴.....	فصل ششم: بررسی قاچاق کالا و ارز از دیدگاه حقوق کیفری عمومی.....
۵۴.....	گفتار اول: شروع به جرم قاچاق.....
۵۸.....	گفتار دوم: تعدد و تکرار جرم قاچاق کالا و ارز.....

بند اول: تعدد جرم ۵۸

بند دوم: تکرار جرم ۶۱

گفتار سوم: معاونت و مشارکت در جرم قاچاق کالا و ارز ۶۲

گفتار چهارم: جایگاه حقوقی معاملات صوری ۶۷

گفتار پنجم: عوامل مخففه و مشدده ۶۸

گفتار ششم: تعلیق و آزادی مشروط در جرائم قاچاق ۷۰

گفتار هفتم: مرور زمان کیفری جرم قاچاق ۷۱

فصل هفتم: بررسی جرم قاچاق کالا و ارز از دیدگاه حقوق کیفری اختصاصی ۷۲

گفتار اول: تعریف جرم قاچاق کالا و ارز ۷۲

گفتار دوم: تعریف جرم قاچاق انسان ۷۳

گفتار سوم: موضوع و اقسام قاچاق ۷۴

گفتار چهارم: عناصر مشکله جرم قاچاق ۷۷

بند اول: عنصر قانونی ۷۷

بند دوم: عنصر مادی ۸۷

بند سوم: عنصر روانی ۸۹

فصل هشتم: بررسی جرم قاچاق کالا و ارز از دیدگاه آیین دادرسی کیفری ۹۱

گفتار اول: کلیات ۹۱

گفتار دوم: مراجع ذیصلاح قضائی و غیرقضائی ۹۱

بند اول: مراجع غیر قضائی ۹۱

بند دوم: مراجع قضائی ۹۵

گفتار سوم: آیین رسیدگی ۹۷

گفتار چهارم: قرار تأمین ۹۸

گفتار پنجم: ادله اثباتی ۹۹

گفتار ششم: تجدید نظر و اعتراض به حکم ۱۰۰

بخش دوم: پولشویی ۱۰۳

فصل اول: کلیات ۱۰۴

گفتار اول: مفهوم و تعریف پولشویی ۱۰۴

گفتار دوم: تاریخچه پولشویی ۱۰۶

فصل دوم: مراحل پول شویی ۱۰۷

گفتار اول: جایگذاری (مکان یابی) ۱۰۷

- گفتار دوم: لایه‌گذاری (لایه چینی)..... ۱۰۸
- گفتار سوم: یکپارچه سازی (ادغام)..... ۱۰۹
- فصل سوم: شیوه‌های ارتکاب جرم پولشویی..... ۱۱۰
- گفتار اول: استفاده از سیستم بانکی..... ۱۱۱
- بند اول: گشایش اعتبارات اسنادی..... ۱۱۱
- بند دوم: از دیگر روش‌های مورد استفاده در پول‌شویی ضمانت نامه‌های بانکی است..... ۱۱۲
- بند سوم: از دیگر موارد سوء استفاده از ابزارهای بانکی به کارگیری ضمانت نامه پیش پرداخت است..... ۱۱۳
- گفتار دوم: استفاده از سیستم بانکی موازی (حواله)..... ۱۱۴
- گفتار سوم: استفاده از بانک‌های کارگزار..... ۱۱۶
- گفتار پنجم: آژانس‌های مسافرتی و شرکت‌های حمل و نقل..... ۱۱۷
- گفتار ششم: عرضه کنندگان کالای گران قیمت..... ۱۱۸
- گفتار هفتم: دفاتر اسناد رسمی..... ۱۱۸
- گفتار هشتم: تأسیس شرکت سرمایه‌گذاری مسکن..... ۱۱۸
- گفتار نهم: فعالیت تحت عنوان بنگاه خیریه..... ۱۱۹
- گفتار دهم: تأسیس شرکت‌های بیمه و یا استفاده از بیمه‌نامه..... ۱۱۹
- گفتار یازدهم: استفاده از کازینوها..... ۱۲۰
- گفتار دوازدهم: استفاده از بورس اوراق بهادار..... ۱۲۰
- فصل چهارم: ارکان جرم پول‌شویی..... ۱۲۱
- گفتار اول: عنصر قانونی..... ۱۲۱
- گفتار دوم: عنصر مادی..... ۱۲۶
- بند اول: تحصیل عواید حاصل از فعالیت‌های غیر قانونی:..... ۱۲۷
- بند دوم: تملک عواید حاصل از فعالیت‌های غیر قانونی:..... ۱۲۷
- بند سوم: نگهداری عواید حاصل از فعالیت‌های غیر قانونی:..... ۱۲۷
- بند چهارم: استفاده از عواید حاصل از فعالیت‌های غیر قانونی:..... ۱۲۸
- بند پنجم: تبدیل عواید به منظور پنهان کردن منشأ غیر قانونی آن:..... ۱۲۸
- بند ششم: مبادله عواید به منظور پنهان کردن منشأ غیر قانونی آن:..... ۱۲۸
- بند هفتم: اخفاء یا پنهان کردن یا کتمان کردن ماهیت واقعی، منشأ، منبع، محل، نقل و انتقال، جابجایی یا مالکیت عواید مجرمانه:..... ۱۲۹
- گفتار سوم: عنصر روانی..... ۱۲۹
- بند اول: عمد عام:..... ۱۳۰
- بند دوم: عمد خاص:..... ۱۳۰
- فصل پنجم: نحوه رسیدگی به جرم پول‌شویی و مراجع صلاحیت‌دار..... ۱۳۱

- گفتار اول: نحوه رسیدگی..... ۱۳۱
- بند اول: جمع‌آوری اطلاعات..... ۱۳۲
- بند دوم: خودداری از افشاء اطلاعات..... ۱۳۳
- بند سوم: بهره‌برداری از اطلاعات..... ۱۳۳
- گفتار دوم: مراجع ذیصلاح..... ۱۳۳
- بند اول: مراجع قضایی ذیصلاح..... ۱۳۳
- بند دوم: مراجع اداری و غیرقضایی ذیصلاح..... ۱۳۶
- فصل ششم: بررسی قانون جرم پول‌شویی و نقد آن..... ۱۴۰
- گفتار اول: عدم پیش‌بینی راهکار در خصوص جرائم سازمان یافته..... ۱۴۱
- گفتار دوم: عدم پیش‌بینی کیفیات مخفیه و معاف‌کننده..... ۱۴۱
- گفتار سوم: عدم پیش‌بینی ضمانت اجرای صحیح و کامل قانون..... ۱۴۲
- گفتار چهارم: عدم تناسب جرم و مجازات:..... ۱۴۲
- گفتار پنجم: لزوم پیش‌بینی مسئولیت کیفری برای اشخاص حقوقی:..... ۱۴۳
- فصل هفتم: پولشویی؛ آثار و پیامد ها..... ۱۴۳
- گفتار اول: پول‌شویی و جرم قاچاق..... ۱۴۴
- گفتار دوم: پول‌شویی و جرائم مربوط به مواد مخدر..... ۱۴۵
- بند اول: بررسی وضعیت قاچاق مواد مخدر در افغانستان:..... ۱۴۵
- بند سوم: بررسی عملیات پول‌شویی و تطهیر پول کثیف در ایران..... ۱۴۷
- گفتار سوم: پول‌شویی و تروریسم..... ۱۴۸
- گفتار چهارم: پول‌شویی و رشوه..... ۱۴۹
- فصل هشتم: شیوه‌های پیشگیری از جرم پول‌شویی..... ۱۵۱
- گفتار اول: تعدیل قاعده رازداری بانکی..... ۱۵۱
- گفتار دوم: تقویت اهرم‌های کنترلی و نظارتی..... ۱۵۲
- گفتار سوم: جلوگیری از وقوع جرائم منشأ و مقدم..... ۱۵۲
- گفتار چهارم: اصلاح مقررات بانکی و نظارت بانک مرکزی بر مؤسسات مالی و اعتباری..... ۱۵۲
- گفتار پنجم: همکاری بین‌المللی برای مبارزه با پول‌شویی و استفاده از تجارب دیگر کشورها..... ۱۵۳
- گفتار ششم: تعدیل اصل براءت و معکوس نمودن بار اقامه دلیل..... ۱۵۴
- گفتار هفتم: لزوم ثبت معاملات و تعیین معیار برای ثبت شرکت‌ها..... ۱۵۵
- فصل نهم: پول‌شویی در استاد بین المللی..... ۱۵۵
- گفتار اول: پولشویی در کنوانسیون مبارزه با نقل و انتقال مواد مخدر و داروهای روانگردان
(کنوانسیون وین ۱۹۸۸)..... ۱۵۶

گفتار دوم: پولشویی در کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جنایات سازمان یافته فراملی	۱۵۸
کنوانسیون پالرمو (۲۰۰۰).....	۱۵۸
گفتار سوم: توصیه‌های گروه عملیات مالی شستشوی پول (FATF).....	۱۶۲
گفتار چهارم: قانون ضد تروریسم ایالات متحده آمریکا و پول شویی:.....	۱۶۴
گفتار پنجم: پول شویی در پیش نویس کنوانسیون ملل متحد علیه فساد مالی (ارتشا).....	۱۶۷
گفتار ششم: مدل پیشنهادی برای قانون مبارزه با پول شویی از سوی سازمان ملل.....	۱۶۹

بخش سوم: احتکار..... ۱۷۳

فصل اول: کلیات.....	۱۷۴
گفتار اول: تعریف و مفهوم احتکار.....	۱۷۷
بند اول: تعریف لغوی.....	۱۷۷
بند دوم: تعریف اصطلاحی.....	۱۷۸
گفتار دوم: اقسام احتکار.....	۱۸۲
بند اول: اقسام احتکار حسب موضوع آن.....	۱۸۲
بند دوم: اقسام احتکار حسب زمان وقوع آن.....	۱۸۲
بند سوم: اقسام احتکار به حسب شخص محکوم.....	۱۸۲
گفتار سوم: علل و انگیزه‌های احتکار.....	۱۸۳
بند اول: سودجویی.....	۱۸۳
بند دوم: انحصارطلبی.....	۱۸۴
بند سوم: ایجاد قحطی مصنوعی.....	۱۸۵
بند چهارم: اختلال در نظام اقتصادی کشور.....	۱۸۶
گفتار چهارم: آثار و پیامدهای احتکار.....	۱۸۷
بند اول: اختلال در نظام عرضه و تقاضا.....	۱۸۷
بند دوم: اختلال در نظام اقتصادی کشور.....	۱۸۸
فصل دوم: مبانی فقهی جرم احتکار.....	۱۸۹
گفتار اول: احتکار در قرآن.....	۱۸۹
گفتار دوم: احتکار در روایات.....	۱۹۱
گفتار سوم: احتکار در کلام فقها.....	۱۹۴
فصل سوم: عناصر متشکله جرم احتکار.....	۱۹۷
گفتار اول: عنصر قانونی.....	۱۹۷
بند اول: قوانین و مقررات قبل از انقلاب.....	۱۹۷

- ۲۰۱..... بند دوم: قوانین و مقررات پس از انقلاب
- ۲۱۱..... گفتار دوم: عنصر مادی
- بند اول: عنصر مادی جرم احتکار در قانون مجازات اخلاص گران در نظام اقتصادی کشور مصوب ۱۳۶۹/۶/۱۹.....
- ۲۱۲.....
- ۲۱۳..... بند دوم: عنصر مادی جرم احتکار در قانون نظام صنفی کشور؛
- ۲۱۶..... بند سوم: شروع به جرم احتکار
- ۲۱۷..... گفتار سوم: عنصر روانی
- ۲۱۷..... بند اول: عمد عام:
- ۲۱۸..... بند دوم: عمد خاص:
- ۲۲۲..... بند سوم: تفاوت جرم احتکار با جرم اخفاء و امتناع از عرضه کالا
- ۲۲۳..... گفتار چهارم: مجازات جرم احتکار
- ۲۲۳..... بند اول: محتکران صنفی
- ۲۲۴..... بند دوم: محتکران غیرصنفی
- ۲۲۷..... فصل چهارم: نحوه رسیدگی و مرجع ذیصلاح برای رسیدگی به جرم احتکار:
- ۲۲۷..... گفتار اول: رسیدگی مقدماتی
- ۲۲۷..... گفتار دوم: رسیدگی نهایی و صدور حکم

بخش چهارم: ربا و رباخواری ۲۳۱

- ۲۳۲..... فصل اول: کلیات
- ۲۳۳..... گفتار اول: مفهوم و تعریف ربا
- ۲۳۳..... بند اول: تعریف لغوی:
- ۲۳۴..... بند دوم: تعریف اصطلاحی:
- ۲۳۸..... گفتار دوم: اقسام ربا
- ۲۳۹..... بند اول: ربای معاملی:
- ۲۳۹..... بند دوم: ربای قرضی (وام):
- ۲۴۰..... گفتار سوم: تاریخچه ربا
- ۲۴۱..... بند اول: ربا در تاریخ یونان و روم:
- ۲۴۲..... بند دوم: ربا در ادیان یهود و مسیحیت:
- ۲۴۳..... بند سوم: حرمت ربا در اسلام
- ۲۴۴..... فصل دوم: مبانی فقهی تحریم ربا
- ۲۴۴..... گفتار اول: حرمت ربا در قرآن

- بند اول: آیات مبتنی بر حرمت اکل مال به باطل: ۲۴۴
- بند دوم: آیات مبتنی بر حرمت صریح ربا: ۲۴۷
- گفتار دوم: حرمت ربا در کلام معصومین علیهم السلام ۲۵۲
- بند اول: گروه اول از روایات که ربا را یا زنا مقایسه کرده و ربا را از زنا بدتر می‌دانند: ۲۵۳
- بند دوم: گروه دوم روایاتی که ربا را در زمره گناهان کبیره قلمداد نموده‌اند: ۲۵۳
- بند سوم: گروه دیگری از روایات که رباخواری را موجب لعنت الهی و آتش دوزخ دانسته و حتی هلاکت دنیوی را از آثار ربا دانسته‌اند: ۲۵۴
- بند چهارم: روایاتی که رباخواری را بدترین نحوه کسب سود دانسته‌اند ۲۵۴
- بند پنجم: گروه دیگری از روایات که برای رباخوار مجازات دنیوی هم قائل شده‌اند ۲۵۴
- گفتار سوم: حرمت ربا از دیدگاه اجماع فقها ۲۵۵
- گفتار چهارم: تحریم ربا به دلیل عقلی ۲۵۶
- فصل سوم: فلسفه و مبانی تحریم ربا ۲۵۷
- گفتار اول: فلسفه تحریم و ممنوعیت ربا ۲۵۷
- گفتار دوم: مبانی حقوقی تحریم ربا، قرضی و معاملی ۲۶۰
- فصل چهارم: عملیات بانکی بدون ربا ۲۶۰
- گفتار اول: اقسام عملیات پولی و بانکی ۲۶۶
- گفتار دوم: مقایسه ربا با خسارت تأخیر تأدیه ۲۸۲
- بند اول: توجیه عقلایی خسارت تأخیر تأدیه: ۲۸۲
- بند دوم: توجیه حقوقی خسارت تأخیر تأدیه: ۲۸۲
- بند سوم: توجیه فقهی خسارت تأخیر تأدیه: ۲۸۴
- فصل پنجم: عناصر متشکله جرم ربا ۲۸۵
- گفتار اول: عنصر قانونی ۲۸۵
- گفتار دوم: عنصر مادی جرم ربا ۲۹۱
- بند اول: مباشرت در جرم ربا ۲۹۱
- بند دوم: شرکت در جرم ربا؛ ۲۹۶
- بند سوم: حیث شرعی ربا ۲۹۸
- گفتار سوم: عنصر روانی جرم ربا ۳۰۰
- بند اول: عمد عام؛ ۳۰۱
- بند دوم: عمد خاص؛ ۳۰۱
- گفتار چهارم: مجازات و آثار جرم ربا: ۳۰۲
- گفتار پنجم: مستثنیات جرم ربا ۳۰۳
- بند اول: قرارداد بین پدر و فرزند، ۳۰۳

- ۳۰۲..... بند دوم: قرارداد بین زن و شوهر.....
- ۳۰۳..... بند سوم: گرفتن ربا مسلمان از کافر؛.....
- ۳۰۶..... فصل ششم: مرجع صالح و نحوه رسیدگی به جرم ربا.....

بخش پنجم: اخلال در نظام اقتصادی کشور..... ۳۱۱

- ۳۱۲..... فصل اول: اخلال در نظام پولی یا ارزی کشور.....
- ۳۱۴..... گفتار اول: قاچاق عمده ارز.....
- ۳۱۴..... بند اول: عنصر قانونی.....
- ۳۱۷..... بند دوم: عنصر مادی.....
- ۳۱۹..... بند سوم: عنصر روانی.....
- ۳۲۱..... بند چهارم: مجازات قاچاق ارز.....
- ۳۲۲..... بند پنجم: شروع به جرم قاچاق عمده ارز به قصد ضربه زدن یا مقابله با نظام.....
- ۳۲۲..... بند ششم: مرجع ذیصلاح رسیدگی.....
- ۳۲۳..... گفتار دوم: ضرب سکه قلب و جعل اسکناس یا وارد کردن یا توزیع عمده آنها.....
- ۳۲۴..... بند اول: عنصر قانونی.....
- ۳۲۸..... بند دوم: عنصر مادی.....
- ۳۳۹..... بند سوم: عنصر روانی.....
- ۳۴۰..... بند چهارم: مجازات جرایم مرتبط با ضرب سکه قلب و جعل اسکناس.....
- ۳۴۲..... بند پنجم: مرجع ذیصلاح رسیدگی.....
- ۳۴۳..... فصل دوم: اخلال در امر توزیع مایحتاج عمومی.....
- ۳۴۳..... گفتار اول: گران‌فروشی کلان ارزاق یا سایر نیازمندی‌های عمومی.....
- ۳۴۴..... بند اول: عنصر قانونی.....
- ۳۴۵..... بند دوم: عنصر مادی.....
- ۳۴۸..... بند سوم: عنصر روانی.....
- ۳۵۰..... بند چهارم: مجازات گران‌فروشی.....
- ۳۵۲..... بند پنجم: مرجع ذیصلاح رسیدگی.....
- ۳۵۳..... گفتار دوم: احتکار و انحصار.....
- ۳۵۶..... بند اول: عنصر قانونی.....
- ۳۵۶..... بند دوم: عنصر مادی.....
- ۳۵۸..... بند سوم: عنصر روانی.....
- ۳۵۹..... بند چهارم: مجازات.....

۳۶۰	بند چهارم: مرجع رسیدگی
۳۶۰	فصل سوم: اخلال در نظام تولیدی کشور
۳۶۱	گفتار اول: فروش غیرمجاز تجهیزات فنی و مواد اولیه
۳۶۳	بند اول: عنصر قانونی
۳۶۴	بند دوم: عنصر مادی
۳۶۶	بند سوم: عنصر روانی
۳۶۷	بند چهارم: مجازات
۳۶۷	بند پنجم: مرجع رسیدگی
۳۶۸	گفتار دوم: رشاء و ارتشاء عمده درامر تولید یا اخذ مجوزهای تولیدی
۳۶۸	مبحث اول: کلیات و تاریخچه
۳۷۰	مبحث دوم: رشاء و ارتشاء از نظر دین مبین اسلام
۳۷۱	بند اول: نکوهش رشوه در قرآن
۳۷۲	بند دوم: نکوهش رشوه در سنت پیامبر (ص) و معصومین (ع)
۳۷۴	بند سوم: نکوهش رشوه در فقه شیعه
۳۷۷	بند چهارم: حرمت عقلی رشا و ارتشاء
۳۷۷	مبحث دوم: تاریخچه قانونگذاری در مورد رشوه
۳۷۹	مبحث سوم: تعریف لغوی و اصلاحی رشوه
۳۷۹	بند اول: تعریف لغوی رشوه
۳۸۰	بند دوم: تعریف اصطلاحی رشوه
۳۸۴	مبحث چهارم: عناصر متشکله جرم رشا و ارتشاء
۳۸۴	بند اول: عنصر قانونی
۳۹۵	بند دوم: عنصر مادی
۴۱۳	بند سوم: عنصر روانی
۴۱۸	بند چهارم: مجازات‌ها و کیفیات مشدده و مخففه جرم رشاء و ارتشاء
۴۲۴	بند پنجم: مرجع صالح و نحوه رسیدگی به جرم رشاء و ارتشاء
۴۲۷	فصل چهارم: قاچاق میراث فرهنگی یا ثروت‌های ملی کشور
۴۲۷	مبحث اول: تعاریف و اقسام میراث فرهنگی
۴۲۷	بند اول: تعاریف
۴۲۹	بند دوم: اقسام اموال و میراث فرهنگی
۴۳۳	مبحث دوم: جرم‌انگاری قاچاق میراث فرهنگی
۴۳۳	بند اول: عنصر قانونی جرایم علیه میراث فرهنگی
۴۴۰	بند دوم: عنصر مادی جرم قاچاق میراث فرهنگی

۴۴۲.....	بند سوم: عنصر روانی جرم قاچاق میراث فرهنگی
۴۴۳.....	بند چهارم: مجازات قاچاق میراث فرهنگی کشور
۴۴۴.....	بند پنجم: مرجع صلاحیت‌دار رسیدگی به جرم قاچاق میراث فرهنگی
۴۴۴.....	فصل پنجم: تشکیل شرکتهای مضاربه‌ای صوری
۴۴۵.....	مبحث اول: تعاریف و مفاهیم کلی
۴۴۶.....	مبحث دوم: عناصر متشکله جرم تشکیل شرکتهای مضاربه‌ای صوری
۴۴۶.....	بند اول: عنصر قانونی
۴۴۷.....	بند دوم: عنصر مادی
۴۴۸.....	بند سوم: عنصر روانی
۴۴۹.....	بند چهارم: مرجع صلاحیت‌دار رسیدگی
۴۵۰.....	فصل ششم: اخلال در نظام صادراتی کشور
۴۵۰.....	مبحث اول: کلیات؛ تاریخچه و تعاریف
۴۵۶.....	مبحث دوم: عناصر متشکله جرم اخلال در نظام صادراتی کشور
۴۵۶.....	بند اول: عنصر قانونی
۴۵۷.....	بند دوم: عنصر مادی
۴۵۹.....	بند سوم: عنصر روانی
۴۶۰.....	بند چهارم: مرجع صلاحیت‌دار رسیدگی
۴۶۱.....	فصل هفتم: تشکیل و اداره شرکتهای و طرحهای هرمی
۴۶۱.....	مبحث اول: تاریخچه و تعاریف
۴۶۲.....	بند اول: انواع نظامهای بازاریابی
۴۶۵.....	بند دوم: تاریخچه و ماهیت طرحها و شرکتهای هرمی
۴۷۱.....	بند سوم: عناصر و مختصات طرحهای هرمی
۴۷۳.....	مبحث دوم: فعالیت شرکتهای هرمی از دیدگاه فقهی و حقوقی
۴۷۳.....	بند اول: دیدگاه فقهی؛
۴۷۵.....	بند دوم: دیدگاه حقوقی
۴۷۶.....	مبحث سوم: عناصر متشکله جرم تشکیل و اداره شرکتهای هرمی
۴۷۶.....	بند اول: عنصر قانونی
۴۷۹.....	بند دوم: عنصر مادی
۴۸۷.....	بند سوم: عنصر روانی
۴۸۹.....	بند چهارم: مرجع صلاحیت‌دار رسیدگی
۴۹۰.....	مبحث چهارم: تفاوت طرحهای هرمی و بازاریابی شبکه‌ای

بخش نهم: جرایم مالیاتی ۴۹۳

- فصل اول: تعریف، تاریخچه، مبانی و اقسام و فواید مالیات ۴۹۴
گفتار اول: تعریف مالیات ۴۹۴
بند اول: تعریف لغوی ۴۹۴
بند دوم: تعریف اصطلاحی ۴۹۴
گفتار دوم: تاریخچه مالیات ۴۹۵
گفتار سوم: مبانی فقهی مالیات ۴۹۶
گفتار چهارم: اقسام مالیات ۴۹۸
گفتار پنجم: فواید و آثار مالیات ۵۰۰
فصل دوم: جرایم مالیاتی ۵۰۱
گفتار اول: عناصر متشکله جرایم مالیاتی ۵۰۲
بند اول: عنصر قانونی ۵۰۲
بند دوم: عنصر مادی ۵۰۸
بند سوم: عنصر روانی ۵۱۴
گفتار دوم: تشریفات رسیدگی و مرجع صلاحیت‌دار ۵۱۵

بخش هفتم: جرایم مربوط به بورس اوراق بهادار ۵۱۷

- فصل اول: تعاریف، تاریخچه، اقسام ۵۱۸
گفتار اول: تعاریف ۵۱۸
بند اول: تعریف بورس ۵۱۸
بند دوم: تعریف اوراق بهادار ۵۱۹
گفتار دوم: تاریخچه بورس ۵۲۰
گفتار سوم: اقسام بورس ۵۲۱
فصل دوم: جرایم و مجازات‌های مربوط به بورس اوراق بهادار ۵۲۳
گفتار اول: فلسفه جرم‌انگاری ۵۲۳
گفتار دوم: عناصر متشکله جرایم مربوط به بورس اوراق بهادار ۵۲۴
بند اول: عنصر قانونی ۵۲۴
بند دوم: عنصر مادی ۵۲۸
بند سوم: عنصر روانی ۵۴۲
گفتار سوم: تشریفات و مرجع ذی‌صلاح رسیدگی ۵۴۳

۵۴۵	فهرست منابع
۵۵۱	پیوست‌ها
۵۵۱	قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز
۵۵۵	قانون مبارزه با پول شویی
۵۶۱	متن کامل ۴۰ توصیه سازمان مبارزه با پولشویی (FATF)
۵۶۹	آئین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پول شویی
۵۸۹	قانون مجازات اخلاص گران در نظام اقتصادی کشور
۵۹۳	شرایط صدور مجوز بازاریابی شبکه‌ای
	قانون تشدید مجازات جاعلین اسکناس و واردکنندگان، توزیع‌کنندگان و مصرف‌کنندگان اسکناس مجمول
۶۰۱	مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام اسلامی
۶۰۳	قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران

مقدمه

رسالت اصلی علم حقوق برقراری «نظم اجتماعی» است و بدون آن زندگی مردم با مخاطره جدی روبرو می‌شود. نظم اجتماعی ابعاد مختلفی دارد که تمام شوون زندگی اجتماعی را دربر می‌گیرد، مانند؛ نظم سیاسی، نظم اقتصادی، نظم فرهنگی، نظم ترافیکی و ... که اصول، قواعد و مقررات مختلف و متنوعی برای حفظ نظم اجتماعی در علم حقوق مورد مطالعه و بررسی قرار می‌گیرد.

یکی از ضرورت‌های نظم اجتماعی که با سرنوشت عموم مردم سر و کار دارد؛ نظم اقتصادی است. اقتصاد در هر جامعه‌ای از اهمیت و اولویت‌های ویژه زندگی اجتماعی محسوب می‌شود تا جایی که در برخی از تفکرات فلسفی مادی‌گرایانه به عنوان زیربنای سایر شوون زندگی بشر محسوب شده است.

در جوامعی هم که اقتصاد را روبنا می‌دانند نه زیر بنا، آنچنان اهمیتی برای آن قائل هستند که دل مشغولی آنها در مورد مقولات و امور اقتصادی کمتر از امور زیر بنایی نیست. با اذعان به اهمیت و جایگاه خاص اقتصاد و امور مربوط به آن در زندگی اجتماعی (و حتی فردی) و تاثیر بسزایی که در تامین رفاه و آسایش مادی و معنوی مردم دارد، بدیهی است که هرگونه اختلال در نظم اقتصادی کشور تاثیر منفی در زندگی مردم خواهد داشت و آثار مخرب آن، مانند؛ فقر، بیکاری، گسترش فساد و اعتیاد و تبهکاری موجب تنگناهای مالی شده و تبعات سوء آن مردم را تحت فشار خواهد قرار داد.

یکی از رسالت‌های علم حقوق، در تعامل با علم اقتصاد، حفظ نظم اقتصادی در جامعه است. بی‌نظمی اقتصادی یا اختلال در آن گاهی موجب سلب امنیت و آسایش عمومی می‌شود و آثار و تبعات آن کلیت جامعه و زندگی اجتماعی را به مخاطره می‌اندازد. اینجاست که برخورد قاطع و مبارزه جدی با اختلال‌گران در نظم اقتصادی از طریق واکنش‌های کیفری و مجازات مرتکبین ضرورت می‌یابد.

رسالت این مهم بر عهده حقوق کیفری است. حقوق کیفری؛ مجموعه اصول، قواعد و مقرراتی است که به تبیین، مطالعه و بحث و بررسی پیرامون جرایم و مجازات‌ها می‌پردازد. بخشی از حقوق کیفری که جرایم را بطور اختصاصی مورد بررسی قرار می‌دهد؛ حقوق کیفری اختصاصی نام دارد. در این رشته از علم حقوق برای مطالعه بهتر از یکطرف و در جهت اهداف آموزش‌های دانشگاهی از طرف دیگر، جرایم را دسته‌بندی نموده و با توجه به وجوه مشترک بین آنها، هریک را در یک گروه و دسته خاص قرار می‌دهند.

با توجه به اینکه در حال حاضر و با توجه به قوانین و مقررات کشور، حدود دو هزار عنوان کیفری داریم، ارائه تقسیم‌بندی‌هایی که همه این عناوین کیفری را دربر داشته باشد، غیر ممکن است و در آموزش‌های دانشگاهی بر اساس ترم‌ها و مقاطع مختلف تحصیلی از گذشته تاکنون تقسیم‌بندی‌های معروفی از جرایم به عمل آمده است، که تحت عنوان سرفصل‌های دروس رشته‌های مختلف علم حقوق معرفی می‌شوند.

علاوه بر ضابطه فوق در برخی تالیفات حقوقی داخلی و خارجی هم تقسیماتی از جرایم شده است که در نوع خود قابل قبول و در خور توجه می‌باشد. در ادامه به معرفی معروف ترین گروه‌بندی جرایم از دیدگاه حقوق کیفری اختصاصی می‌پردازیم.

الف- تقسیم‌بندی جرایم

۱- جرایم علیه اشخاص^۱ - این گروه از جرایم شامل تمامی اقدامات مجرمانه‌ای می‌شود که موضوع آنها تمامیت جسمانی و معنوی افراد است. به تعبیر دیگر این دسته از جرایم بر علیه حیات و سلامت جسمی، روانی و شخصیت معنوی افراد ارتکاب می‌یابند. معروف ترین این جرایم شامل: قتل، ضرب و جرح، سقط جنین، کودک آزاری، اسید پاشی، آدم ربایی، قاچاق انسان، توهین، افترا، قذف، نشر اکاذیب و مانند آنهاست.

۲- جرایم علیه اموال^۲ - جرایمی که موضوع اصلی آنها اموال و یا مالکیت آنها باشد، در این تقسیم‌بندی قرار می‌گیرند. در واقع این جرایم یا موجب سلب مالکیت یا تصرفات

1 - Offences against Person

2 - Offences against Property

مشروع و قانونی افراد نسبت به اموالشان می‌شود یا در این مورد اخلاق و مزاحمت ایجاد می‌کند یا موجب صدمه رساندن یا از بین رفتن اموال می‌شود. جرایمی مانند: سرقت، کلاهبرداری، خیانت در امانت، صدور چک بلامحل یا پرداخت نشدنی، تصرف عدوانی و ایجاد مزاحمت و ممانعت از حق، تخریب و احراق (آتش زدن) از جمله شایع‌ترین این گروه از جرایم محسوب می‌شوند.

۳- جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی^۱ - کلیه جرایمی که بر علیه امنیت داخلی و خارجی کشور ارتکاب می‌یابند یا موجب سلب آسایش و امنیت عمومی می‌شوند، در زمره این گروه از جرایم قرار می‌گیرند. جرایمی مانند: محاربه و افساد فی الارض، جاسوسی و خیانت به کشور، سوء قصد به مقامات سیاسی داخلی و خارجی، تبلیغ علیه نظام، ریختن طرح براندازی، همکاری و عضویت در گروه‌های ضد انقلاب و غیر قانونی، توهین به مقدسات و مراجع دینی، جعل اسناد و اسکناس و قلب سکه از جمله این جرایم محسوب می‌شوند.

۴- جرایم علیه اخلاق و عفت عمومی^۲ - این گروه از جرایم به اخلاق عمومی جامعه ضربه می‌زنند و عفت عمومی را جریحه دار می‌کنند. البته اخلاق و عفت عمومی اموری نسبی هستند و به عقاید و آداب و رسوم و ارزش‌های حاکم بر هر جامعه‌ای بستگی تام دارند. اگر در کشور ما رعایت حجاب توسط خانم‌ها اجباری است و عدم رعایت آن خلاف قانون و شرع محسوب می‌شود. در کشورهای دیگری مانند فرانسه با خانم‌های محجبه برخورد می‌شود. همین وضعیت در مورد چند همسری و شرب خمر هم صادق است.

۵- جرایم جنسی^۳ - هر چند این جرایم در قالب جرایم علیه اخلاق و عفت عمومی هم قابل بررسی هستند، اما اغلب حقوقدانان (مخصوصاً نویسندگان خارجی) آنها را در یک گروه جداگانه تحت همین عنوان تقسیم‌بندی کرده‌اند. جرایمی مانند: زنا، لواط (همجنس بازی مردان)، مساحقه (همجنس بازی زنان)، تقبیل (بوسیدن)، مضاجعه (همخوابگی،

1- Offences against security

2- Offences against public moral

3- Sexual Offences

تماس بدنی)، رابطه نامشروع، قوادی و هرزه نگاری^۱ از این جمله هستند. هر جرمی که موضوع آن سکس یا رابطه نامشروع جنسی باشد، در این تقسیم‌بندی قرار می‌گیرد.

۶- جرایم سیاسی^۲ - جرایمی که به قصد اصلاح و تغییر نظام سیاسی کشور اما از طریق غیر قانونی صورت می‌گیرند، اصطلاحاً جرم سیاسی تلقی می‌شوند. جرایم سیاسی عموماً از طریق مسالمت آمیز و بدون اعمال خشونت صورت می‌گیرند. در کشورهایی که جرم سیاسی به موجب قانون تعریف شده و مصادیق آن نیز مشخص شده است، جرایمی مانند جرایم مطبوعاتی، تجمعات و راهپیمایی غیر قانونی^۳، اعتصاب و تعطیلی کارخانجات و مانند آن از جمله جرایم سیاسی محسوب می‌شوند. البته علیرغم اینکه به موجب قانون اساسی^۴ تعریف جرم سیاسی بر عهده قانونگذار گذاشته شده است و تصریح شده است که رسیدگی به جرایم سیاسی باید با حضور هیات منصفه و به صورت علنی بعمل آید، تا کنون قانونی در این رابطه تصویب نشده است. به عبارت دیگر در قوانین فعلی ما جرم سیاسی تعریف نشده و مصادیق آن نیز احصاء نشده است.

۷- جرایم ترافیکی (راهنمایی و رانندگی)^۵ - این جرایم مربوط به تخلف از مقررات راهنمایی و رانندگی و عبور و مرور است. تردد در خیابان‌ها و جاده‌ها و رعایت نظم ترافیکی یکی از ضرورت‌های زندگی اجتماعی امروزه است و عدم رعایت این مقررات موجب عسر و حرج شهروندان و در مواردی هم خسارات جانی و مالی غیر قابل جبران می‌شود. سرعت غیر مجاز، سبقت غیر مجاز، عدم رعایت حق تقدم، تردد با وسیله نقلیه معیوب، رانندگی در حال مستی و عدم هوشیاری از جمله این تخلفات محسوب می‌شوند.

1-Pornography

2- Politic Offences

3- Unlawful Meeting

۴- اصل یکصد و شصت و هشتم: رسیدگی به جرایم سیاسی و مطبوعاتی علنی است و با حضور هیات منصفه در محاکم دادگستری صورت می‌گیرد. نحوه انتخاب، شرایط، اختیارات هیات منصفه و تعریف جرم سیاسی را قانون بر اساس موازین اسلامی معین می‌کند.

5- Traffic Offences

۸- جرایم رایانه‌ای^۱ - کلیه جرایمی که مرتبط با رایانه و اینترنت و سایر وسایل مخابراتی و الکترونیکی مشابه صورت می‌گیرد، در این گروه از جرایم قرار می‌گیرند. کلاهبرداری رایانه‌ای، جعل رایانه‌ای، سرقت اطلاعات رایانه‌ای، تخریب و اختلال در ایجاد داده‌ها، انتشار محتویات مستهجن از طریق رایانه و اینترنت یا پیامک و نامه الکترونیکی^۲ در زمره جرایم رایانه‌ای می‌باشند.

۹- جرایم علیه عدالت قضایی^۳ - این گروه جرایمی هستند که مانع از اجرای عدالت قضایی می‌شوند و در مسیر اجرای عدالت در مراجع قضایی اختلال ایجاد می‌کنند. جرایمی مانند شهادت و سوگند دروغ در دادگاه، فراری دادن یا اختفای متهم و معدوم کردن یا مخفی کردن ادله جرم، طرح دعوای دروغین و ارائه اسناد جعلی به دادگاه، مثال‌هایی برای این دسته از جرایم محسوب می‌شوند.

۱۰- جرایم اقتصادی^۴ - آن دسته از جرایم که بر علیه اقتصاد کشور ارتکاب می‌یابند یا به این قصد انجام می‌شوند یا در عمل موجب اختلال در نظام اقتصادی کشور می‌شوند، جرایم اقتصادی محسوب می‌شوند. جرم اقتصادی جرمی نیست که ویژگی اقتصادی داشته باشد، بلکه جرمی است که آثار و تبعات سوء اقتصادی داشته باشد. جرایمی مانند پولشویی، قاچاق کالا و ارز، احتکار، گرانفروشی، ربا خواری و سایر جرایمی که در این کتاب به آنها اشاره شده است، جرم اقتصادی محسوب می‌شوند.

ب- تعریف حقوق کیفری اقتصادی

با توجه به توضیحاتی که در بالا به آنها اشاره شد، حقوق کیفری اقتصادی عبارت است از: «مجموعه قواعد و مقرراتی که به بحث و بررسی پیرامون جرایم اقتصادی - از این حیث که مخل نظم اقتصادی کشور می‌باشند - می‌پردازد.» هرچند که جرایم اقتصادی خود زیر مجموعه حقوق کیفری اختصاصی محسوب می‌شوند و یکی از تقسیم‌بندی‌های مرسوم از

1- Computer Offences

2- Email & SMS

3- Offences against judiciary justice

4- Economic Offences

جرایم می‌باشند، اما به لحاظ گسترده گی این جرایم و اینکه از خصوصیات ویژه‌ای برخوردارند، رشته نو ظهور خاصی تحت عنوان حقوق کیفری اقتصادی را بوجود آورده‌اند. که تحت همین عنوان هم در تالیفات حقوقی از آن یاد می‌شود.

ج- وجه تمایز جرایم اقتصادی و جرایم علیه اموال

با توجه به تعریفی که از جرایم اقتصادی و جرایم علیه اموال گفتیم و مصادیق این جرایم، تفاوت‌های ذیل در مقایسه این دو گروه از جرایم مشاهده می‌شود:

۱- موضوع جرایم اقتصادی، کلیت اقتصاد جامعه و اختلال در نظم اقتصادی کشور است، در حالی که جرایم علیه اموال بر علیه حقوق مالکانه یا بر علیه خود مال ارتکاب می‌یابند. پس از نظر موضوع جرم این دو با هم متفاوتند.

۲- آثار جرایم اقتصادی دامنگیر اکثریت افراد جامعه می‌شود و متضرر این جرایم عموم مردم هستند، در حالی که متضرر جرایم علیه اموال شخص یا اشخاص معین می‌باشند.

۳- جرایم اقتصادی به لحاظ آثار و تبعات اجتماعی آن عمدتاً غیر قابل گذشت محسوب می‌شوند، در حالی که برخی از جرایم علیه اموال غیر قابل گذشت و برخی دیگر قابل گذشت هستند. به همین دلیل تعقیب و محاکمه مرتکبین جرایم اقتصادی منوط به طرح شکایت توسط شاکی خصوصی نیست و دادسرا مستقیماً مکلف به تعقیب متهم است.

۴- برخی از جرایم اقتصادی مانند پولشویی از جمله جرایم سازمان یافته و بین المللی محسوب می‌شوند که در کنوانسیون‌های بین المللی مورد توجه قرار گرفته‌اند و معاضدت و همکاری بین المللی برای مبارزه با آنها پیش بینی شده است، در صورتی که جرایم علیه اموال عمدتاً جنبه داخلی داشته و جرم بین المللی نیستند.

د- وجه تمایز جرایم اقتصادی و جرایم و مفسد مالی

منظور از مفسد مالی، فساد مالی کارکنان دولت نسبت به اموال دولتی یا اموالی است که در اختیار دولت است یا جرایمی است که کارمندان و کارکنان دولت در راستای انجام وظایف قانونی خود انجام می‌دهند و جنبه مالی دارند، مانند؛ ارتشا، اختلاس، تصرف غیر قانونی،

استفاده غیر مجاز از اموال دولتی، تدلیس در معاملات دولتی، اخذ پورسانت و مانند آنها.

تفاوت این گروه از جرایم با جرایم اقتصادی نیز به شرح ذیل است:

- ۱- موضوع جرایم و مفاسد مالی همانطور که اشاره شد اموال دولتی و به تعبیری دیگر بیت المال است در حالی که موضوع جرایم اقتصادی لزوماً اموال دولتی یا بیت المال نیست و هرگونه اقدامی که به اقتصاد کشور لطمه بزند هرچند که مال موضوع جرم متعلق به بخش خصوصی باشد، جرم اقتصادی است.
- ۲- مرتکب جرایم و مفاسد مالی همواره کارمند دولت است، در حالی که مرتکب جرایم اقتصادی لزوماً کارمند دولت نیست. به تعبیر دیگر در جرایم مالی مرتکب جرم موضوعیت دارد ولی در جرایم اقتصادی نه.
- ۳- متضرر از جرایم مالی دولت است در صورتی که متضرر جرایم اقتصادی هم دولت است هم ملت. توضیح اینکه اقدامات مجرمانه کارمندان دولت به لحاظ اینکه بر علیه اموال دولتی و ابوابجمعی آن ارتکاب می‌یابد به دولت ضرر می‌رساند که البته بطور غیر مستقیم هم ممکن است به اقتصاد کشور هم آسیب برساند (که یکی از وجوه مشترک این دو گروه از جرایم محسوب می‌شود) در حالی که جرایم اقتصادی به کلیت وضعیت اقتصادی کشور لطمه می‌زنند و اقتصاد هم اعم از دولتی و خصوصی است.

ه- هدف و فایده از جرم انگاری جرایم اقتصادی

بدون شک برقراری و حفظ نظم اقتصادی در گرو مبارزه با اخلاص گران در نظام اقتصادی و مجرمین اقتصادی است. گفتیم که نقش «اقتصاد»^۱ در زندگی افراد جامعه نقش بی بدیلی

۱- اقتصاد، دانشی است که با توجه به کمبود کالا و ابزار تولید و نیازهای نامحدود بشری به تخصیص بهینه کالاها و تولیدات می‌پردازد. پرسش بنیادی برای دانش اقتصاد مسئله حداکثر شدن رضایت و مطلوبیت انسان هاست. این دانش به دو بخش اصلی اقتصاد خرد و کلان تقسیم می‌شود:

الف- اقتصاد خرد، به بررسی رفتار اقتصادی انسان‌ها و بنگاه‌های اقتصادی و نحوه توزیع تولیدات و درآمد در بین آنها می‌پردازد. اقتصاد خرد در صدد است تا پیامد رفتار عقلایی در انسان را شناسایی کند. با توجه به محدودیت منابع (مثل نیروی کار، سرمایه، زمین، توانایی مدیریت و...) انسانها و بنگاه‌های اقتصادی مایلند که بیشترین استفاده را از منابع موجود ببرند. تولید آن یعنی عرضه، تقاضا، تولید، هزینه، بازارها، تعادل عمومی و اقتصاد رفاه در این بخش جای می‌گیرند.

است و به هیچ عنوان نمی‌توان آنرا نادیده گرفت. البته عده‌ای افراد خلاف کار همواره نفع خود را در بی‌نظمی اقتصادی و بهم ریخته می‌بینند و اصطلاحاً از آب گل آلود ماهی می‌گیرند.

مبارزه با جرایم اقتصادی هم موجب برقراری نظم اقتصادی می‌شود و هم این نظم را تضمین می‌کند و هم از آثار و تبعات مضر اختلال در اقتصاد کشور جلوگیری می‌کند. فایده دیگری که این امر در پی دارد این است که دولت در کمال آرامش و با سهولت بیشتری می‌تواند سیاست‌های اقتصادی خود را اعمال و اجرا کند. ذکر مثالی در این رابطه به روشن تر شدن مطلب کمک می‌کند:

کنترل نقدینگی^۱ در سطح جامعه یکی از سیاست‌های اقتصادی است که دولت برای جلوگیری از افزایش تورم^۲ و گرانی از آن استفاده می‌کند در حالی که بی‌نظمی اقتصادی در موارد عدیده‌ای موجب افزایش نقدینگی شده و آثار سوء اقتصادی دارد. همانطور که می‌دانیم کشور ما از جمله کشورهای در حال توسعه^۳ یا کمتر توسعه یافته

ب- اقتصاد کلان، به بررسی مسایل اقتصادی در سطح کلان ملی یک کشور می‌پردازد. حیطه بررسی اقتصاد جهانی را اقتصاد بین الملل به عهده دارد. مسایلی از قبیل ثبات اقتصادی، توازن تراز بازرگانی خارجی، رشد اقتصادی، اشتغال، تورم، مخارج و درآمدهای دولت، رکود اقتصادی، بحران اقتصادی، بیکاری، فقر و اقتصاد توسعه در این بخش مورد بررسی قرار می‌گیرند.

۱- نقدینگی = مجموع پول و شبه پول است. چون میزان کالا و خدمات در جامعه محدود است، پس باید میزان نقدینگی به اندازه‌ای باشد که با کالا و خدمات برابری کند، اگر میزان نقدینگی بسیار افزایش یابد، کالا و خدمات در جامعه کم شده و قیمت‌ها (بها) افزایش می‌یابد (تورم) بنابر این کنترل نقدینگی از مهمترین اهداف کشورها می‌باشد و سیاست‌های گوناگونی را به این منظور می‌گذارند، برای نمونه افزایش فراوری و تولید درون مرزی، که با گردآوری کالای کافی و بسنده، از تورم جلوگیری می‌کند.

۲- تورم (به انگلیسی: Inflation) از نظر علم اقتصاد اشاره به افزایش سطح عمومی تولید پول، درآمدهای پولی و یا قیمت است. تورم عموماً به معنی افزایش غیر متناسب سطح عمومی قیمت در نظر گرفته می‌شود.

۳- کشور در حال توسعه یا رو به رشد، کشوری است با استانداردهای نسبتاً پایین زندگی، پایه صنعتی توسعه نیافته (HDI) مترادف دیگر اصطلاح کشور در حال توسعه عبارتست از کشور کمتر توسعه یافته، از لحاظ اقتصادی اصطلاحی است که به کشورهایی با سطوح پایین اقتصادی اطلاق می‌شود. این اصطلاح تا حدودی با توسعه اجتماعی از لحاظ آموزش، بهداشت، امید به زندگی و غیره در ارتباط است.

توسعه یک کشور با شاخص‌های آماری همچون درآمد سرانه، تولید ناخالص داخلی، امید به زندگی، نرخ سواد و غیره سنجیده می‌شود. کشورهای در حال توسعه در مجموع کشورهایی هستند که به درجه قابل توجهی از صنعتی شدن متناسب با جمعیتشان دست نیافته اند و دارای استاندارد پایینی از زندگی هستند. (منبع: ویکی پدیا)